

Виховання нового ставлення до праці

... Добровільна виробнича діяльність є вища з відомих нам насолод... (Енгельс).

Яке ставлення до праці в класовому суспільстві, в буржуазному суспільстві? Там праця розглядається як прокляття, як божественна кара за гріхи людей. Жили колись Адам і

Єва в раю. А рай — це, за біблійськими казками, розкішний сад, в якому можна цілими днями гуляти й нічого не робити. Але ось Єва, дружина Адама, зробила гріх і затягла в цей гріх свого чоловіка. Тоді бог розсердився і покарав Адама і Єву вигнанням з раю. І прокляв бог Адама і сказав йому: „В поті лица твого їстимеш хліб свій“. Так пояснює релігія походження праці. Праця — це прокляття за перворідний гріх. Праця — це доля нижчих класів. Вищі класи ставляться до праці з презирством.

„Майже всі громадяни, — пише грецький історик Геродот, — найменше поважають тих громадян, які займаються будьякою ручною працею, і більш за все поважають тих, хто вільний від цієї праці“. Виразник рабовласницької ідеології, філософ Аристотель писав: „Ремісники майже ті ж раби, ніколи ні одне правильно організоване суспільство не прийме їх у ряди громадян, а якщо прийме, то не дасть їм повних прав: ці права повинні бути надані тим, хто не має потреби працювати зза шматка хліба“.

Цей презирливий ставлення до праці, цей погляд на працю, як на долю рабів, зберігся в класовому суспільстві до сьогоднішнього дня.

Правда, представники панівних класів сучасного суспільства, буржуазні моралісти й педагоги, попи й проповідники не шкодують слів для того, щоб вихвалити високе значення праці. Вони дуже красиво говорять і пишуть про високі моральні якості, закладені в чесній праці для суспільства, в сумлінному виконанні свого обов'язку перед ним. Але всіх цих якостей вимагають лише від трудящих. Це вони повинні

сумлінно виконувати свій обов'язок, чесно працювати на своїх хазяїв. „Обов'язок, — писав саркастично Салтиков-Шедрін, — є той прекрасний на вигляд плід, який користується в начальствующих сферах дуже солідною репутацією, але куштування від якого надано переважно нижчим чинам, та й ті куштують його лише під страхом усунення від посади“.

Праця, яка за своєю природою є потребою людського організму, в класовому суспільстві перетворюється для самих трудящих у прокляття. „Вони зносили працю, — розповідає Гончаров про кріпаків, — як кару, накладену ще на прабатьків наших, але любити не могли, і де була нагода, завжди її позбувалися, знаходячи це можливим і потрібним“.

Таке ж ставлення до праці було і в робітника. „Праця, — говорить Маркс, — не є для нього частиною його життя. Навпаки, трудитися — значить для нього жертвувати життям. Праця — це товар, проданий їм третій особі. Тому й продукт його діяльності не становить мети його діяльності... Навпаки, життя для нього починається тоді, коли ця діяльність припиняється, — за обіднім столом, на трактирному ослоні, в ліжку“¹.

Жорстока експлуатація робітничого класу, примусова робота на хазяїна, яка виснажує всі сили і притупляє розумові здібності, мізерна заробітна плата, яка прирєкає робітників на вічну нужду й злидні, — все це призвело до того, що „неминуче виховувалося прагнення у трудящих: піти хоч обманом від експлуатації, викрутитися, позбутися хоч на хвилину осоружної роботи, урвати хоч шматок хліба, яким завгодно способом, якою завгодно ціною, щоб не голодувати, щоб не відчувати

¹ К. Маркс. Наймана праця і капігал. Твори, т. V, стор. 422.

себе і своїх близьких недоідаючи-ми¹.

Таким було ставлення до праці в буржуазному суспільстві. Цілоком інший стан створюється в нашому суспільстві, суспільстві соціалістичному. У нас нема експлуатації, у нас нема примусової праці на хазяїна. Стимулом, який примушує людей працювати, дедалі менше стає побоювання „усунення від посади, бажання одержати побільше“. Могутнім стимулом праці в нашому суспільстві стає соціалістичне змагання, свідоме прагнення доганяти кращих і добитися загального піднесення. Цей стимул створює цілоком нове ставлення до праці. „Найзнаменніше в змаганні, — сказав товариш Сталін, — полягає в тому, що воно робить корінний переворот у поглядах людей на працю, бо воно перетворює працю з ганебного і важкого тягара, яким вона вважалася раніше, в справу *честі*, справу *слави*, справу *доблесті* й *геройства*“.

Таке ставлення до праці треба виховувати в наших дітей. Наші діти житимуть у комуністичному суспільстві, вони житимуть у тому суспільстві, в якому здійснюється лозунг: „Від усіх по здібностях, усім — по потребах“. Необхідною передумовою побудови цього суспільства є виховання комуністичного ставлення до праці, втілення комуністичної праці.

Що таке комуністична праця?

„Комуністична праця в більш вузькому і точному значенні слова, — говорить Ленін, — є безплатна праця на користь суспільства, праця, яка робиться не для відбуття певної повинності, не для одержання права на певні продукти, не за заздалегідь встановленими і узаконеними нормами, а праця добровільна, праця без норм, праця, яка дається без розрахунку на винагороду, без умови про винагороду, праця за звичкою працювати на загальну користь і за свідомим (що перейшло в звичку)

ставленням до необхідності працювати на загальну користь, праця, як потреба здорового організму“¹.

Праця, природою своєю, не є злом, не є стражданням. Навпаки праця це природна потреба здорового організму. Вільна свідомо праця — це найвища з відомих нам насолод, і навіть важка праця, коли ми її виконуємо добровільно, дає людині таку насолоду, такі високі почуття, що з ними ніщо не може йти у порівняння. „Хто не спробував, — говорить Ушинський, — живильного, освіжаючого впливу праці на почуття? Хто не спробував, як після важкої праці, що довго поглинала всі сили людини, і небо здавалося світлішим, і сонце яскравішим, і люди добрішими. Як нічні привіди від свіжого ранішнього променя, тікають від світлого і спокійного лица праці — тоска, скука, капризи, — всі ці бичи людей нероб і романтичних героїв, які страждають, звичайно, високими стражданнями людей, що їм нема чого робити“².

Щоб виховати в дітей нове ставлення до праці, треба їм розповісти, яке величезне значення має праця в житті й розвитку людського суспільства, треба їм пояснити, чому праця колись вважалася ганебним і важким тягарем, і як вона стала в нашій країні справою честі, слави й геройства, треба їм показати високі зразки комуністичної праці. Але цього мало.

Треба всемірно розвивати природну потребу в праці, яка є у всіх дітей, треба навчити їх переживати те задоволення, яке дає праця, треба організувати роботу так, щоб вони переживали ті високі почуття, які викликаються добровільним виконанням навіть важкої праці. Треба навчити дітей працювати „на всю, і з тим запалом, який навіть важку працю робить веселою грою“ (Горький).

¹ В. І. Ленін, Твори, т. XXV, стор. 141—142.

² К. Д. Ушинський. Збірник педагогічних творів, т. 1 стор. 98.

¹ В. І. Ленін, Твори, т. XXII, стор. 161—162.